

KLIMAATKAMERAAD.BE

Syndicaal aan de slag met energie

Op de bedrijfsvloer

een sterke vakbond is
broodnodig

VLAAMS
ABVV

KLIMAATKAMERAAD.BE

Dit is een uitgave van
Vlaams ABVV
Hoogstraat 42
1000 Brussel
tel. 02 506 82 21
info@vlaamsabvv.be
www.vlaamsabvv.be

Facebook: vakbondABVV
Twitter: @vlaamsabvv

© Vlaams ABVV
September 2018
D/2018/xxx/x

v.u. Caroline Copers, Hoogstraat 42, 1000 Brussel

Inhoud

Inhoud	3
Inleiding	5
Energie: van vitaal belang voor de maatschappij	6
Een foto van het energieverbruik in Vlaanderen	8
Waarom energie een vakbondsthema is	10
Energietips voor een lagere factuur	11
Een syndicaal project rond energie	12
Stappenplan	13
Energiechecklist: hoe scoort jouw bedrijf?	14
Jouw syndicale informatierechten i.v.m. energie	16
Samen energie winnen	18
Wil je ook Samen energie winnen?	21
Sterker door vorming	22
Ondersteuning	22
Deel je ervaringen	23
Publicaties	23
Word klimaatkameraad	24

KLIMAATKAMERAAD.BE

MAAK MEE JOUW TOEKOMST

DOE MEE,
WORD...

**KLIMAAT
KAMERAAD**

Inleiding

De transitie of overgang naar een energiesysteem gebaseerd op hernieuwbare energiebronnen is een belangrijke stap in de overgang naar een klimaatneutrale economie.

Het thema energie kwam dan ook ruim aan bod op het meest recente statutaire congres van het Vlaams ABVV (Rood is troef, 2018). In de resoluties kunnen we het voornemen terugvinden om militanten sterker te maken om syndicaal te werken rond energie.

Deze handleiding is hiervan al een eerste uitwerking. Het is de bedoeling dat deze handleiding later nog verder zal aangevuld worden met de ervaringen van collega's die reeds syndicaal aan de slag gingen met energie en met voorbeelden van concrete projecten die je kan uitvoeren op de bedrijfsvloer.

We wensen jou alvast veel succes!

Energie: van vitaal belang voor de maatschappij

Om de levensbelangrijke rol te begrijpen die energie in ons leven maar ook in de economie speelt, volstaat het om eens even op een rijtje te zetten wat je vandaag al allemaal gedaan hebt en er bij te bedenken of deze activiteiten mogelijk zouden geweest zijn zonder betrouwbare energiebron.

Het begint vaak al bij het opstaan: zonder wekker loopt de start van de dag voor velen al meteen in het honderd, maar ook koffie of een snede geroosterd brood hoort er voor veel mensen bij.

Meer dan elektriciteit alleen

Hoewel we bij het horen van het woord energie vaak in eerste plaats aan elektriciteit denken. Gebruiken we ook energie om te zorgen voor warm water in de douche of om het huis in de winter te verwarmen. Vaak gebeurt dit door het verbranden van fossiele brandstoffen. Maar ook voor onze mobiliteit zijn we grotendeels afhankelijk van fossiele energie. De meeste voertuigen rijden immers nog steeds op diesel of benzine.

Het mag een graadje minder warm

De grote uitstoot van CO₂ die vrijkomt bij het verbranden van fossiele brandstoffen zorgt ervoor dat de aarde opwarmt. Om ervoor te zorgen dat de aarde leefbaar blijft, kan de opwarming van de aarde best onder de 2°C worden gehouden. In 2015 beslisten de staats- en regeringsleiders van zowat alle landen ter wereld tijdens de klimaatop in Parijs de nodige inspanningen te leveren om de opwarming onder 2°C te houden. Voor Europa zou dat betekenen dat we tegen 2050 80 à 95% minder koolstofdioxide uitstoten. We mogen er dus zeker van zijn dat deze koolstofneutrale economie er heel anders zal uitzien dan de economie van vandaag!

Energie besparen thuis, maar ook op de werkvloer

Heel wat gezinnen letten al op hun energieverbruik en kunnen zo heel wat besparen op hun energiefactuur. Met enkele kleine gedragsveranderingen kan je vaak al een mooie besparing realiseren (bekijk ook de tips op p. 11) en ook investeringen in isolatie verdienen je snel terug. Op de werkvloer geldt net hetzelfde, ook daar kunnen kleine gedragsveranderingen een groot verschil maken (lees er meer over op p. 18 e.v.). Ook de isolatie van bedrijfsgebouwen kan een serieuze daling in energiefactuur veroorzaken. Kleine ingrepen zoals het aanbrengen van tochtstrips bij doorgangen of het gedeeltelijk sluiten van grote garagepoorten kunnen voor een stevige besparing zorgen en zorgen ook vaak voor een aangenamere werkomgeving. Bovendien zijn besparingen op het energieverbruik natuurlijk te verkiezen boven besparen op mensen en jobs.

Neem voorsprong op Europa

Om de Europese klimaatdoelstellingen te halen zullen er in alle sectoren maatregelen nodig zijn op het vlak van energie-efficiëntie en energiebesparing. We kunnen verwachten dat de normen die Europa oplegt de komende jaren als maar strenger zullen worden. Door nu al te investeren in energiebesparende maatregelen, kan het bedrijf al een voorsprong nemen. Zo wordt de kans kleiner dat het verplicht aanpassen aan de nieuwe normen voor een onverwachte en grote factuur zorgt.

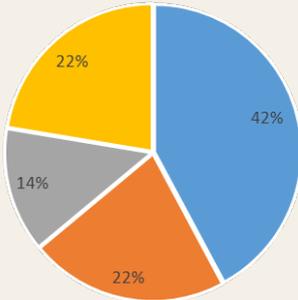
De toekomst is hernieuwbaar

Om een duurzame toekomst tegemoet te gaan, is het nodig om op grote schaal over te schakelen van fossiele naar hernieuwbare brandstoffen, niet enkel voor de productie voor elektriciteit maar ook voor warmte. Goed dus om in het achterhoofd te houden als er bijvoorbeeld sprake is voor een investering in een nieuwe stookinstallatie.

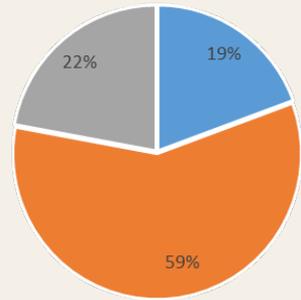
Een foto van het energieverbruik in Vlaanderen

a)

■ industrie ■ gezinnen ■ landbouw + diensten ■ transport

b)

■ elektriciteit ■ warmte ■ beweging

a) *Energieverbruik per sector*

b) *Energieverbruik per energievorm*

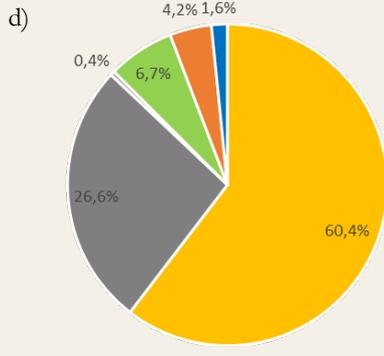
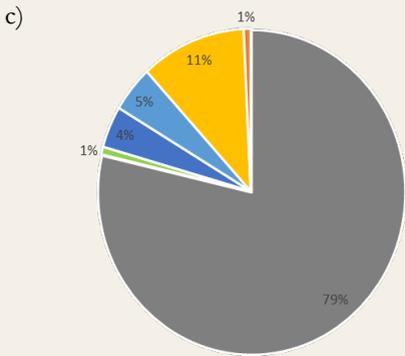
(Cijfers over verbruik in 2014, bron: energiebalans VITO)

In de grafieken hierboven zie je het energieverbruik per sector en naar energievorm. Wat valt op? De industrie is goed voor ongeveer 40% van het energieverbruik, de gezinnen en transport elk voor iets meer dan 20%. Wat betreft de energievorm is het duidelijk dat het grootste deel van de energie verbruikt wordt onder de vorm van warmte. Dit gaat zowel om warmte om bijvoorbeeld huizen van gezinnen te verwarmen, als om warmte nodig in de industrie (stookinstallaties, ovens, ...).

Energiebesparing moet dus over meer gaan dan enkel over het besparen

van elektriciteit. Elektriciteit is immers slechts goed voor 20% van het totale energieverbruik. Als warmte buiten schot blijft dan wordt het grootste deel van het totale energiegebruik eigenlijk ongemoeid gelaten.

■ fossiel ■ elektriciteit uit wind, water, zon ■ biomassa
■ import ■ kern ■ warmte

■ wind ■ zonn ■ water
■ kernenergie ■ aardgas ■ steenkool

c) Verbruik per energiedrager d) Elektriciteitsproductie per energiebron

(Bron c: energiebalans VITO, d: CREG)

In grafiek c valt op dat bij 80% van het energiegebruik nog steeds fossiele brandstoffen worden aangewend. Vooral op het vlak van warmte zijn er al weinig alternatieven voor fossiele brandstof in gebruik. Op het vlak van elektriciteitsproductie valt op dat het overgrote deel van de elektriciteit wordt opgewekt door middel van kernenergie. Hernieuwbare elektrische energie is goed voor ongeveer 1 procent van de totale energieproductie en 13% van de elektriciteit. Nochtans wordt 28% van de elektriciteit geleverd binnen een contract voor groene stroom, om hieraan te kunnen voldoen moet dus buitenlandse groene stroom worden aangekocht. Er zijn dus heel wat Vlamingen die bereid zijn te betalen voor groene stroom, maar de productie volgt deze trend dus niet voldoende.

Waarom energie een vakbondsthema is

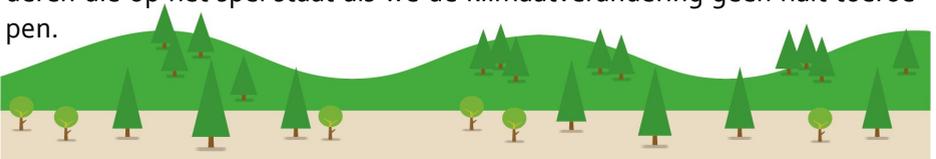
Waarom moeten we werken rond energie?

Vakbonden verdedigen in de eerste plaats de directe belangen van de werknemers: goede loon- en arbeidsvoorwaarden, kwaliteitsvolle arbeidsomstandigheden, werkzekerheid enz. Op het eerste zicht zou je denken dat het energiebeleid van de ondernemingen daar weinig mee te maken heeft. Niets is minder waar. Bij het nemen van beslissingen die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de werknemers, houden ondernemingen wel rekening met heel wat factoren: met de situatie van de markt, de evolutie van de loonkosten, de prijzen van grondstoffen, de wetgeving van het land waarin ze zijn gevestigd, en dus ook...met energiekosten. We moeten zicht krijgen op de manier waarop het energievraagstuk de belangrijke beslissingen van de onderneming en dus onze directe belangen beïnvloedt. Dat is nodig om de voorstellen van de werkgever te kunnen beoordelen en om syndicale antwoorden te formuleren. Je werkgever zal het ook niet wagen je met een kluitje in het riet te sturen als je blijk geeft van een helder inzicht in de energieproblematiek.

Wat willen we bereiken?

We willen dat het bedrijf in onze regio blijft. Hoe meer er dus geïnvesteerd en vernieuwd wordt, hoe groter de kans dat het bedrijf en de tewerkstelling blijft. Investeren in energiebesparing zorgt voor een grotere concurrentiekracht van het bedrijf, een belangrijke voorwaarde voor het behoud van de tewerkstelling. Daarom is het belangrijk dat we streven naar syndicale controle op het energiebeleid van het bedrijf.

En dan is er natuurlijk ook nog de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen die op het spel staat als we de klimaatverandering geen halt toeroepen.

Energietips voor een lagere factuur

Niet alleen op je bedrijf kan je energie besparen, ook thuis is er heel wat mogelijk en daar pluk je bovendien zelf meteen de vruchten van je inspanningen in de vorm van een lagere elektriciteits- en gasfactuur. Hieronder enkele tips.

1. Isolatie

Nog heel wat huizen zijn onvoldoende geïsoleerd en dus gaat er heel wat warmte verloren. Dakisolatie, hoogrendementsbeglazing en gevelisolatie zijn technieken waarmee je heel wat kan besparen. Op sommige plaatsen kan je ook een beroep doen op experts om jouw huis (gratis of tegen een kleine kostprijs) te laten doorlichten op energievlak.

2. Kies voor een efficiënte verwarmingsinstallatie

Door het vervangen van oude verwarmingsinstallatie kan je vaak heel wat energie besparen. Op termijn zullen er ook meer opties komen om jouw huis zonder fossiele brandstoffen te verwarmen (warmtenetten, warmtepompen, ...) een goede isolatie is in dat geval wel een must.

3. Vervang energieverblindende lampen en elektrische apparaten

LED-lampen verbruiken een heel stuk minder dan halogeenlampen en zelfs dan spaarlampen, investeringen in het vervangen van lampen heb je dus snel terugverdiend. Ook het vervangen van oude toestellen zoals koelkasten kan een energiebesparing opleveren.

4. Let op de kleintjes

Vele kleine verbruiken samen maken een redelijk verschil, let er daarom op om geen toestellen of lampen nodeloos te laten branden of schakel toestellen volledig uit in plaats van ze in stand-by modus te zetten.

5. Kies voor hernieuwbaar

Hernieuwbare energie heeft een veel kleinere impact op het klimaat dan energie op basis van fossiele brandstoffen. Als je een geschikt dak heb voor de plaatsing van zonnepanelen kan dit een zeer interessante investering zijn.

Meer uitleg vind je op www.energiesparen.be

Een syndicaal project rond energie

In een ideaal syndicaal project rond energie kunnen we een evenwicht terugvinden tussen drie verschillende belangen:

- de belangen van de **werknemers (people)**

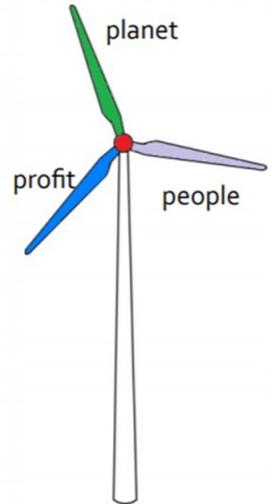
Het gaat hier zowel om materiële zaken zoals loon als over bijvoorbeeld welzijn, arbeidsduur, werkzekerheid en de balans tussen werk en vrije tijd. Het verdedigen van deze belangen is onze voornaamste taak als vakbond.

- de belangen van de **planeet (planet)**

Hierbij is het belangrijk ook rekening te houden met de gevolgen op lange termijn. Soms kunnen beslissingen die een gunstig effect hebben op korte termijn uiteindelijk op lange termijn verkeerd uitdraaien voor de planeet omdat ze bijvoorbeeld de ontwikkeling van nog betere technologie remmen. Bijvoorbeeld: investeringen in energie-opwekking met aardgas die een investering in zonne-energie afremt.

- de **economische belangen** van het **bedrijf (profit)**

Hier moet je verder kijken dan enkel maar de bedrijfswinst. Het kan ook gaan om efficiëntie, het bedrijfsimago of over de concurrentiepositie tegenover andere bedrijven in de sector.

Om je bedrijf duurzamer te helpen worden op energievlak probeer je bij voorkeur een syndicaal project te ontwikkelen dat deze drie belangen aan elkaar koppelt. Dit kan je symboliseren met een windmolen (zie illustratie). Jij en de andere ABVV militanten vormen de rode kern van de rotor. De drie belangen vormen de drie rotorbladen. Om de molen in beweging te krijgen zorg je er best voor dat alle drie de wieken samen een zetje krijgen. Er is met andere woorden best een win-win-winsituatie, waarbij er op alle drie de vlakken winst is.

Stappenplan

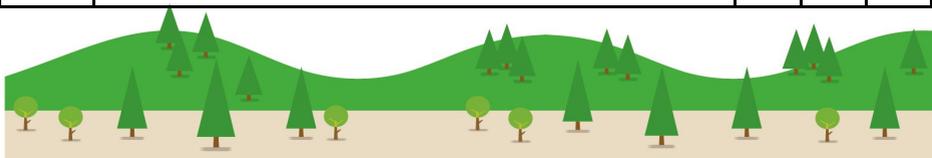
Hoe ga je aan de slag om het energiebeleid van jouw bedrijf te beïnvloeden? Dit stappenplan zet je alvast op weg. Mogelijk moet je af en toe eens terug naar de vorige stap. Bijvoorbeeld: als je op aangeven van een bondgenoot wijzigingen aanbrengt in je project koppel je best terug met je syndicale ploeg.

- Stap 1: Maak een eerste doorlichting van jouw bedrijf met de **QuickScan**
- Stap 2: Bespreek met je **syndicale ploeg** op basis van de informatie uit de QuickScan en hun eigen ervaringen wat je wil bereiken.
- Stap 3: Verzamel indien nodig **extra informatie**, je kan hiervoor je syndicale **informatierechten** gebruiken (zie p. XX) of beroep doen op de ondersteuning van het milieuteam van het Vlaams ABVV.
- Stap 4: Koppel terug met je **syndicale ploeg**, bepaal op basis van de extra informatie welk **project** je wil uitvoeren en de **strategie**
- Stap 5: Zoek **bondgenoten** die je willen steunen bij het uitwerken van het project (andere vakbonden, milieu- of energie-coördinator)
- Stap 6: Agendeer je project op het **sociaal overleg**
- Stap 6: **Volg de uitvoering** van het project verder op

Energiechecklist: hoe scoort jouw bedrijf?

		-	-/+	+
INFORMATIE	Het verbruik van de laatste vijf jaar is gekend (zowel voor elektriciteit als voor gas, mazout, ...)			
	Er is een energieaudit uitgevoerd			
	De installaties met het grootste verbruik worden van nabij opgevolgd op energievlak			
	Het energiebeleid komt regelmatig op de agenda van het sociaal overleg (bvb. om de drie maanden, afhankelijk van de concrete situatie in je bedrijf)			
	Het personeel krijgt een opleiding energiezuinig werken			
INVESTERINGEN	Het bedrijfsgebouw is voldoende geïsoleerd			
	Relighting met led-verlichting			
	Verlichting met bewegingssensoren (waar nuttig)			
	Regelbare thermostaat of airconditioning (die standaard niet te hoog of te laag wordt ingesteld)			
	Machines/elektronische toestellen worden automatisch uitgeschakeld wanneer ze niet gebruikt worden			
	Oude verwarmings- of stookinstallaties worden vervangen			
	Het bedrijf hergebruikt restwarmte			
	Er is een lekdetectiesysteem voor perslucht			

		-	-/+	+
BELEID	Het bedrijf heeft een energiebeleidsovereenkomst (EBO) afgesloten			
	Het bedrijf heeft een energiemanagementsysteem (vb. ISO 50001)			
	Het bedrijf valt onder het Europees emissiehandelssysteem (ETS)			
	Het bedrijf ontvang gratis emissierechten			
	Er is een energiecoördinator			
HERNIEUWBARE ENERGIE	Het bedrijf koopt groene stroom in			
	Het bedrijf wekt zelf stroom op met zonnepanelen			
	Het bedrijf wekt zelf stroom op met een windmolen			
	Er is een installatie voor warmtekrachtkoppeling (WKK)			

Op basis van deze checklist kan je al een eerste beeld krijgen van het energiebeleid van je bedrijf. Als je onvoldoende informatie hebt, kan je gebruik maken van je syndicale informatierechten om deze info aan te vullen (p. 16 en 17).

Uiteraard hoef je je niet te beperken tot deze lijst, gebruik zeker de kennis van de werkvloer die aanwezig is in de syndicale ploeg.

Jouw syndicale informatierechten i.v.m. energie

Integraal Milieujaarverslag (IMJV)

Het integraal milieujaarverslag moet elk jaar half maart ingediend worden. Welke informatiefiches moeten worden ingevuld, is afhankelijk van de activiteiten van het bedrijf. Als je bedrijf jaarlijks meer dan 0,1 PJ energie verbruikt dan moet jouw bedrijf het deelformulier energie invullen. Het deelformulier energie bevat informatie over het energieverbruik van het bedrijf en welke energiebronnen hiervoor worden aangewend. Op basis van deze cijfers kan je bijvoorbeeld bekijken welk deel van het verbruik al op een hernieuwbare wijze gewonnen wordt. Interessant is ook om de cijfers over verschillende jaren heen te vergelijken en te kijken naar de trends.

Energiebeleidsovereenkomst (EBO)

De energiebeleidsovereenkomst is een overeenkomst tussen een bedrijf en de Vlaamse overheid. Bedrijven die toetreden tot een EBO verbinden zich er toe om de vier jaar een energie-audit te laten uitvoeren en de voorgestelde maatregelen uit de energie-audit die een bepaald rendement halen uit te voeren. Op basis hiervan wordt een energieplan opgesteld, bedrijven moeten jaarlijks rapporteren (voor 1 april) over de voortgang van het energieplan. Bedrijven die een EBO afsluiten verbinden zich er toe de leden van het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk (CPBW) en de ondernemingsraad (OR) te informeren over het energieplan en jaarlijks de voortgang te bespreken. De toegetroeden bedrijven moeten ook hun werknemers informeren en sensibiliseren rond energie-efficiëntie. Er bestaan twee verschillende EBO's afhankelijk of het bedrijf al dan niet deel uitmaakt van het Europees emissiehandelssysteem (ETS).

Jaarlijkse toelichting milieubeleid

Volgens de VLAREM II wetgeving (4.1.9.3.1 §1 5°) moet een bedrijf (met milieuvergunning van klasse 1 of 2) jaarlijks een toelichting geven aan het CPBW over het gevoerde milieubeleid in de onderneming. Er is niet vastgelegd welke informatie hierin opgenomen moet worden, dus je hebt als syndicale ploeg enige ruimte om hier zelf de toelichting vorm te geven. Zorg er dus voor dat energie zeker aan bod komt, dat je een idee krijgt van de verhouding warmte t.o.v. elektriciteit, de hoeveelheid groene stroom en de evolutie van het verbruik over de laatste jaren.

Economische en financiële informatie (EFI)

De EFI's moeten sinds 2018 ook een onderdeel niet-financiële informatie bevatten. Eén van die rubrieken is milieu-aangelegenheden en die rubriek bevat info over het energieverbruik. Het is dan ook interessant om deze gegevens te gaan combineren met financiële informatie over bijvoorbeeld de energiekost, kosten voor investeringen in energie of stookinstallaties.

Informatierechten Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk

Als lid van het CPBW heb je volgens de VLAREM II wetgeving (4.1.9.3.1 §1) recht op alle informatie die je nodig hebt om met kennis van zake advies te geven over milieu-gerelateerde onderwerpen. Dit gaat onder andere om alle documenten i.v.m. milieu die het bedrijf aan de overheid moet overmaken of ter beschikking moet houden. Bovendien moeten alle vragen tot toelichting rond milieu-thema's beantwoord worden. Het energiebeleid van het bedrijf wordt gezien de impact ervan gerekend tot de milieu-gerelateerde informatie. Als je dus nog op zoek bent naar gegevens om jouw syndicaal energieproject te versterken, stel dan zeker gerichte vragen in het CPBW. Een goed informeel gesprek met de energie- of milieucoördinator kan ook vaak een schat aan gegevens opleveren.

Samen energie winnen

(door kleine gedragsveranderingen)

Een energieteam: werknemers helpen energie besparen

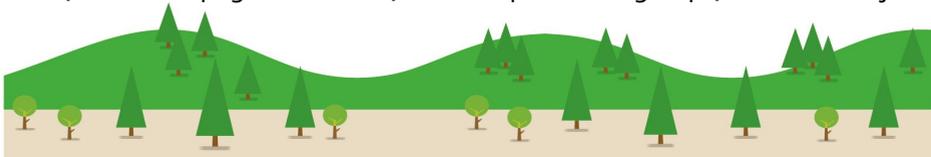
Wat zou er gebeuren als jij en enkele collega's door het bedrijf lopen met een energiechecklist en jullie nadien samen rond tafel gaan zitten? De kans is groot dat er heel wat ideeën naar boven komen voor een zuiniger energieverbruik. Dit is alvast wat Arbeid & Milieu leerde uit haar project Save@work. Geef werknemers de tijd en de verantwoordelijkheid om aandacht te hebben voor het energieverbruik in het bedrijf en het energieverbruik zal dalen. Dit is de kracht van een energieteam.

En ook al weten we dat er ook heel wat technische en structurele aanpassingen nodig zijn om de grote uitdaging van energiebesparing aan te gaan (goede isolatie, energiezuinige apparatuur, investeren in hernieuwbare energie...) mogen we de rol van medewerkers in het terugdringen van energieverbruik niet onderschatten.

Geef werknemers de nodige tools in handen en ze kunnen via gedragsverandering in hun kantoor 5 - 10% energie besparen.

Werknemers van 21 lokale besturen deden het jullie voor

Tijdens de Europese campagne Save@work gingen energieteams in 21 gebouwen van lokale besturen de uitdaging aan om energie te besparen in hun werkplek. De projectpartner Arbeid & Milieu gaf de energieteams de nodige tools, zoals campagnemateriaal, workshops en energietips, om zich een jaar

lang in te zetten op gedragsverandering van zichzelf en hun collega's. Samen realiseerden ze een totale besparing van meer dan 776 000 kWh, dit is meer dan het dubbel van het jaarverbruik van het deelnemende gebouw Diest, met 74 werknemers.

Dat de campagne voor de nodige ondersteuning zorgde om van energiebesparing op kantoor een succes te maken, getuigt de **energieteamleider van stad Diest** (winnaar van de beste campagne): *"Drie jaar geleden probeerde ik een dergelijke actie rond energiebesparing te organiseren. Het was toen niet simpel om op m'n eentje alles uit te zoeken en organiseren. De steun van het energieteam en van Arbeid & Milieu waren cruciaal om de campagne deze keer wel te doen slagen!"*

Van handleiding tot liftvrije weken

We weten allemaal dat het opgeheven vingertje weinig zoden aan de dijk brengt. Bovendien heeft energieverspilling op kantoor ook vaak te maken met onwetendheid. Dus gingen de energieteams zo creatief mogelijk aan de slag om de collega's te informeren. Het is verbazingwekkend hoeveel energie bespaard kan worden door kleine acties, zoals het 's avonds volledig uitzetten van de computers én de schermen. De leden van het energieteam gaven het goede voorbeeld verspreidden energietips en organiseerden acties. De stappenclashes, liftvrije weken en wedstrijden tussen de diensten onderling waren een groot succes. De energieteams brachten ook de energielurpers in kaart en gingen aan de slag met enkele quick wins. Zo vervingen ze oude lampen door energiezuinige LED's, verwijderden ze overbodige lampen, plaatsten ze timers, regelden een onderhoud en betere afstelling van de verwarmingsinstallatie, ...

Heel wat deelnemers zijn enthousiast over de positieve werksfeer die de campagne met zich meebracht. De energieteamleden apprecieerden het om met collega's rond een dienstoverschrijdend thema te kunnen werken: *"ik vond het leuk om het enthousiasme te zien van de andere teamleden en te weten dat je medestanders hebt"* getuigt een deelnemer. De deelnemers apprecieerden dat de campagne vanuit een positieve ingesteldheid vertrok: *"Je wordt niet aangesproken als je computer 's avonds nog aan staat maar de collega's die hun computer wel hebben uitgezet worden de volgende ochtend verast met een kleine attentie, bijvoorbeeld een chocolaatje op hun bureau, om hen te bedanken"*, aldus een andere deelnemer.

"Meer dan 120 werknemers engageerden zich in het energieteam van hun gebouw. Zij waren de motor van deze campagne. Ze kregen uiteraard heel wat tips en campagnemateriaal, maar het zijn de energieteams die dit op maat van hun collega's en hun gebouw vertaalden", aldus Emma Denorme, projectleider van de campagne in België.

Ook bij Lineas gingen ze jou al voor
Bij Lineas, een particuliere spoorvrachtoperator, prikkelden twee treinbestuurders enkele jaren geleden hun collega's: wie kan het dagelijkse treintraject met minder energieverbruik afleggen? De uitdaging werd voor de fun gelanceerd, maar het besef dat je rijstijl bepaalt hoeveel energie je verbruikt, zette hen aan het denken en leidde ertoe dat e-driving nu onderdeel is van het bedrijfsbeleid. Hiermee bespaarden ze in het eerste jaar 12% energie.

Meer info lees je in het interview op www.arbeidenmilieu.be - bij de tag Samen Energie Winnen

Wil je ook Samen energie winnen?

Tips om op zelf aan de slag te gaan:

- Zoek enkele collega's om dit samen aan te pakken.
- Loop samen met enkele collega's met een energiechecklist door jouw bedrijf (zie checklist op p. 14-15) of vraag een checklist op bij Arbeid & Milieu indien je in een kantoorgebouw werkt.
- Meten is weten: vraag na of het energieverbruik wordt geregistreerd. Je kan voor registratie beroep doen op tools zoals www.energie-ID.be. Om thuis je energieverbruik bij te houden kan je deze tool gratis gebruiken.

Wil je een volledige campagne uitwerken om samen met je collega's energie te besparen? Arbeid & Milieu helpt jou en het energieteam om een campagne uit te werken. Je krijgt campagnemateriaal, er zijn workshops voor het energieteam en trajectbegeleiding tijdens de campagne. Dit alles is gebaseerd op onze ervaring van Save@work.

Meer info vind je op www.samenenergiewinnen.be

"Bij Arbeid & Milieu zijn we er van overtuigd dat sociale en ecologische winst hand in hand kunnen en moeten gaan en zetten goede praktijkvoorbeelden van deze verbinding in de kijker. Dit doen we via bedrijfsbezoeken, vormingen en debatten, maar ook via campagnes zoals Save@work", aldus Emma de projectleider van Save@work in België.

Blijf op de hoogte van het aanbod van Arbeid & Milieu door je in te schrijven op onze nieuwsbrief: <https://arbeidenmilieu.be/digitale-nieuwsbrief/>.

Sterker door vorming

Is milieuwerking helemaal je ding, dan is vorming beslist iets voor jou. Je kan daarvoor terecht bij Vorming & Actie – de interprofessionele vormingsdienst van het Vlaams ABVV. Sommige centrales organiseren ook zelf vormingen.

In de vorming krijg je actuele informatie, worden je onderhandelingsvaardigheden aangescherpt en leer je ook van militanten en delegees uit diverse bedrijven en sectoren.

Meer informatie over vormingen in je gewest vind je op:

<http://vlaamsabvv.be/page/categorie/720/Vorming.htm>

Ondersteuning

Deze brochure geeft algemene informatie die je kan gebruiken om rond energie te werken in jouw bedrijf. Je zal je werking echter moeten afstemmen op de specifieke situatie in jouw bedrijf. Geen twee bedrijven zijn immers hetzelfde.

Wil je ondersteuning bij de uitbouw van je syndicale milieuwerking? Heb je vragen? Neem dan contact op met je secretaris.

Wanneer nodig word je doorverwezen naar je ABVV-gewest of naar het milieuteam van het Vlaams ABVV.

**Dienst Vorming en Ondersteuning Milieu
Vlaams ABVV**

Hoogstraat 42 - 1000 Brussel

tel.: 02. 506.82.35 mail: milieu@vlaamsabvv.be

www.vlaamsabvv.be

Deel je ervaringen

Werk je zelf rond energie op je bedrijf en wil je jouw kennis delen met militanten uit andere bedrijven? Neem dan zeker contact op met het milieuteam van het Vlaams ABVV. Wij verzamelen jullie goede voorbeelden en tips en verwerken die in handleidingen en vormingen of gebruiken ze om collega's uit een ander bedrijf te ondersteunen. Deel dus zeker je ervaringen via milieu@vlaamsabvv.be en help zo jouw kameraden bouwen aan hun energiewerking.

Publicaties

Wil je ruimer gaan werken rond milieu en duurzaamheid dan zijn volgende handleidingen van het milieuteam zeker iets voor jou!

- ❑ Een groener bedrijf via het jaaractieplan voor welzijn op het werk (2017, 28 p.)
<http://www.vlaamsabvv.be/art/pid/30556/Een-groener-bedrijf-via-het-jaaractieplan-voor-welzijn-op-het-werk.htm>
- ❑ Inspiratiegids voor een groener bedrijf (2017, 44 p.)
<http://www.vlaamsabvv.be/art/pid/30699/Inspiratiegids-voor-een-groener-bedrijf.htm>
- ❑ Eerste hulp bij syndicaal milieuoverleg op je bedrijf (2016, 24 p.)
<http://www.vlaamsabvv.be/art/pid/26729/Eerste-Hulp-bij-syndicaal-milieuoverleg-in-je-bedrijf.htm>

Word klimaatkameraad!

Een duurzame toekomst is nog steeds mogelijk, met de klimaatkameraad-campagne willen we de komende jaren onze rol spelen in een rechtvaardige omslag. Alternatieven in elkaar haken, het sociaal weefsel versterken, uitproberen, experimenteren, ervaringen delen, stap voor stap vooruitgaan en allianties aangaan voor alternatieven. Met alle klimaatkameraden vormen we een netwerk dat ervaringen uitwisselt en bouwt aan een betere wereld.

Hoe meer klimaatkameraden, hoe meer klimaatvreugde.

Schrijf je in en word klimaatkameraad:

www.klimaatkameraad.be

Vlaanderen
verbeelding werkt

een sterke vakbond is
broodnodig

VLAAMS
ABVV